

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ
ЖАНА ИЛИМ МИНИСТРЛИГИ**

**И. АРАБАЕВ АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
УНИВЕРСИТЕТИ**

КЫРГЫЗ БИЛИМ БЕРҮҮ АКАДЕМИЯСЫ

Д 13.18.573 диссертациялык кеңеши

Кол жазма укугунда
УДК 373.6:681.14

КУЛУЕВА ФАРИДА ШАБДАНБЕКОВНА

**КОЛЛЕДЖДЕРДЕ МААЛЫМАТТЫК-КОММУНИКАЦИЯЛЫК
ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ КЕСИПКЕ БАГЫТТАП ОКУТУУНУН
ПЕДАГОГИКАЛЫК ШАРТТАРЫ**

13. 00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы

Педагогика илимдеринин кандидаты илимий даражасын
изденип алуу үчүн жазылган диссертациянын

АВТОРЕФЕРАТЫ

Бишкек – 2019

Диссертациялык иш Кыргыз билим берүү академиясынын технология, искусство жана ден соолук маданияты тармактарынын проблемалары лабораториясында аткарылды

- Илимий жетекчи:** **Мамбетакунов Уланбек Эсенбекович**
педагогика илимдеринин доктору,
Адам университетинин профессору
- Расмий оппоненттер:** **Наркозиев Аманбек Карашевич**
педагогика илимдеринин доктору,
Кыргыз Эл аралык университетинин профессору
- Ибраев Алмазбек Дуйшекович**
педагогика илимдеринин кандидаты, доцент,
К.И. Скрябин атындагы КУААнын ДОЖКД
борборунун жетекчиси
- Жетектөөчү мекеме:** Кыргыз-Түрк «Манас» университетинин
педагогика кафедрасы
(Дареги: 720044, Бишкек шаары, Тынчтык
проспектиси, 56).

Диссертациялык иш 2019-жылдын 22-февраль айында саат 15.30 да Кыргыз билим берүү академиясынын жана И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча уюштурулган Д.13.18.573 диссертациялык кеңештин жыйынында корголот.

Дареги: 720026, Бишкек шаары, И. Раззаков көчөсү, 51.

Диссертациялык иш менен И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин Илимий китепканасынан таанышууга болот (www.arabaev.kg).

Автореферат 2019 жылдын 22-январында таркатылды.

Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы,
педагогика илимдеринин доктору, профессор: **Калдыбаева А.Т.**

ИЗИЛДӨӨНҮН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Адам баласы өзүнүн тармактуу ишмердик чөйрөсүндө өтө тездик менен өсүп бара жаткан маалыматтардын агымына туш болуп, аны салттуу технологиялардан сырткары, компьютердик технологиянын жардамысыз иштөө, билимди өздөштүрүү жана пайдалануу мүмкүн эместигине көзү жетип олтурат. Кесиптик билим берүү системасында студенттердин креативдүү жөндөмдүүлүктөрүн, келечекте өз ордун таба ала тургандай билгичтиктерге жана көндүмдөргө ээ болушуна басым коюлат. Маалыматтык-коммуникациялык технологияларды (МКТ деп андан ары шарттуу кыскартылат) терең өздөштүрүүгө болгон талап адистерге өзүнүн кесиптик деңгээлин жогору көтөрүүгө, ич ара атаандаштыкка даяр болууга жана убакытты үнөмдүү пайдаланууга мүмкүнчүлүк берет.

КР билим берүүнүн 2012-2020-жж. өнүктүрүүнүн туруктуу стратегиясы жана концепциясында «...заманбап өндүрүштүк технологиялардын, МКТнын негизинде негизги жана орто кесиптик окуу жайларынын инфраструктурасын модернизациялоо» деген талап коюлган. Мында окуу жайлардан келечектеги адистерди даярдоодо жаңы технологиялык каражаттарды ар түрдүү кесиптик тейлөө иш аракеттерде натыйжалуу колдоно ала турган деңгээлге жеткирүү маселеси коюлган. Бирок, окуу жайлардын өткөөл мезгилдин кырдаалдарына байланыштуу өзү-өзү каржылоонун эсебинен жаңы муундагы технологиялар менен жабдуу жана инфраструктураны модернизациялоо жай темпте жүрүүдө.

Ал эми коомдун тез ылдамдык менен маалыматташтырылышы болочок адистерди кесипке даярдоодогу көйгөйлөрдү талдап чыгуу, окуу-методикалык багытта жүргүзүлүүчү иштерди практика менен айкалыштыруу шарттарын кайрадан кароо зарылчылыгын жаратты.

Колледждердин нормативдик документтерин талдоодо орто кесиптик билим берүүнүн жаңы муундагы Мамлекеттик стандарттары иштелип жаткандыгы, Кыргыз Республикасынын Токтомуна ылайык типтүү Долбоордо ар бир адистик боюнча жалпы компетентүүлүк берилгени менен, анда кесиптик компетентүүлүк аныкталбай калган. Колледждерде окуу процесси Долбоордун толук иштелип чыкпагандыктан, окуу планында дисциплиналарынын туура эмес бөлүштүрүлүшү жана жумуш берүүчүлөр менен байланыштын начардыгынан өндүрүштүк практика боюнча график дал келбөөсү жана кесиптик дисциплиналардын мазмунун аныктоо татаалдыгы белгилүү болду. Натыйжада тейлөө кесибине ээ болуучу студенттерди даярдай турган колледждердин окуу процессинде МКТны колдонууда тейлөө ишмердүүлүгүнүн өзгөчөлүктөрү жана мүмкүнчүлүктөрү, зарылчылыктары жетишерлик түрдө эсепке алынган эмес.

Ю.С. Брановский, Я.А. Ваграменко, В.А. Извозчиков, М.А. Кузнецов, Е.Э. Удовик, К. Жакшылыкованын тарабынан студенттерди кесипке даярдоодо маалыматтык технологиянын таасири жана көйгөйлүү маселеси изилдөөгө алынган. Тейлөө кесибиндеги МКТны окутуунун методикалык ыкмаларын талдоо боюнча Т.Н. Ананьева, А.П. Ершова, Г.Д. Хорошавина, А.В. Медников,

Е.В. Морарь, А.У. Садекова, В.Н. Орлова, Е.А. Шкабура жана башка окумуштуулар изилдешкен.

Кыргыз Республикасынын базар экономикасына өткөөл мезгилиндеги орто кесиптик окуу жайларынын түзүлүшү жана дидактикалык системасы Г.К. Жыргалбекованын, Ч.Б. Исакованын изилдөөлөрүндө каралып, М.А. Мураталиева колледждин окуу процессин инновациялык башкаруусунун педагогикалык шарттарын аныктаган.

Кыргызстанда жалпы жана орто кесиптик окуу жайларындагы окуучуларды маалыматтык жактан даярдоо маселелерине арналган изилдөөлөр Т.Р. Орускулов, О.Н. Басина, М.У. Касымалиев тарабынан жүргүзүлүп, мектеп окуучуларынын информатика боюнча түшүнүктөрүн калыптандыруунун өзгөчөлүктөрү, маалыматтык технологияларды колдонуп окуу тапшырмаларын дифференцирлеп окутуу методикасы изилденген. Г.Д. Панкова, Д.М. Ажыбаев, А.Д. Ибраев, М.У. Өмүралиев, Д. Карагуловдун изилдөөлөрүндө маалыматтык технологияны колдонуу менен студенттердин өз алдынча иштерин уюштуруунун жана көзөмөлдөөнүн дидактикалык маселелери каралган.

Ошондой эле азыркы учурдагы маалыматтык коомдун шартында адистерди кесипке багыттап окутуунун илимий педагогикалык жоболору, окуу процессинде жумуш берүүчүлөрдүн ортосундагы кызматташтыктардын формалдуу негизде жүргүзүлүшү, маалыматтык чөйрөдө окуу иштерин уюштуруудагы методикалык иштерде туура багыттын тактала электиги жана ошондой эле окуу материалдарын өздөштүрүү сапатына көзөмөлдөө жүргүзүү, дисциплиналарды кесипке багыттап окутууда МКТны колдонуунун педагогикалык шарттары жана окутуу технологиялары так көрсөтүлгөн эмес.

Жогоруда айтылгандардын негизинде биз төмөнкүдөй **карама-каршылыктардын** бар экендигин байкадык:

– коомдун компетенттүү кесип ээлерине койгон талаптын күчөшү менен кесиптик окуу жайларда аларды даярдоонун төмөндүгү;

– тейлөө тармагы жогорку квалификациялуу орто кесиптин ээлерине муктаждыгы менен бул багытта окутуунун педагогикалык шарттарын аныктоо боюнча изилдөөлөрдүн жокко эсеси;

– кесиптик ишмердүүлүктө МКТны колдонуу зарылдыгы күч алышы менен аларды калыптандыруунун методикалык жактан жеткиликтүү эместиги.

Белгиленген карама-каршылыктар бүгүнкү билим берүү жана социалдык чөйрөсүнүн тездик менен маалыматташтырылышы МКТны кесиптик багытка ылайыктап окутуу жана өздөштүрүү проблемасын жаратты. Бул проблеманы чечүү аракети **«Колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуунун педагогикалык шарттары»** деген теманы тандап алууга түрткү болду.

Диссертациянын темасынын илимий мекемелердин илимий-изилдөөиштери менен болгон байланышы: изилдөөнүн темасы Кыргыз билим берүү академиясынын илим-изилдөө иштеринин планына кирет (2012-2016-жж.).

Изилдөөнүн максаты: колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуунун педагогикалык шарттарын аныктоо жана алардын натыйжалуулугун педагогикалык эксперимент аркылуу текшерүү.

Изилдөөнүн милдеттери:

1. Колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуунун теориялык жана практикалык абалын талдоо.

2. Колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуунун методикалык моделин түзүү жана педагогикалык шарттарын аныктоо.

3. МКТны кесипке багыттап окутуу технологиясын өркүндөтүү боюнча «Кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар» дисциплинасынын окуу-методикалык комплексин иштеп чыгуу жана аны окуу процессинде ишке ашыруу.

4. Иштелип чыккан педагогикалык шарттарды, методикалык моделди эксперимент аркылуу текшерүү жана анын жыйынтыктарын талдоо.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы: колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуу боюнча тажрыйбалардын тарыхы жана өнүгүш тенденциялары талдоого теориялык жактан негизделди; колледждерде МКТны багыттап окутуунун педагогикалык шарттары интегративдик, инсанга багытталган окутуу жана компетенттүүлүккө негизделген парадигманын алкагында аныкталып, анын методикалык модели түзүлдү; болочок адистердин кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун теориялык жана практикалык аспектилерин түгөл ичине алган жана аларды реалдуу кырдаалда кесиптик ишмердүүлүккө үйрөтүүгө багытталган «Кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар» дисциплинасынын окуу-методикалык комплекси иштелип чыкты; колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуунун педагогикалык шарттары эксперимент аркылуу текшерилип, алардын натыйжалуулугу аныкталды.

Изилдөөнүн практикалык мааниси: МКТны кесипке багыттап окутуунун илимий педагогикалык негиздери жана жоболору, орто кесиптик окуу жайларынын жаңы муундагы Мамлекеттик билим берүү адистиктер боюнча компетенттик негиздеги стандарттарын жана нормативдик документтерди түзүүгө жардам берет. Ал эми МКТны кесипке багыттап окутуунун педагогикалык шарттары жана методикалык модели колледждердин окуу программаларын структуралаштырууга, студенттерди окутууда билгичтиктерин жана көндүмдөрүн калыптандырууга жана окутуучуларга сапаттуу кесиптик билим берүүгө багыт берет.

Коргоого коюлуучу негизги жоболор:

1. Колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуунун педагогикалык шарттары.

2. Колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуунун методикалык модели таяныч катары окутуучулардын педагогикалык ишмердүүлүгүндө колдонуусу.

3. «Кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар» дисциплинасы боюнча кесиптик багыттагы маселелерди камтыган окуу-методикалык комплекси.

4. Колледждердеги студенттерди МКТны колдонуу менен кесипке багыттап окутуунун аныкталган педагогикалык шарттарынын негизинде жүргүзүлгөн педагогикалык эксперименттин жыйынтыктары.

Издөнүүчүнүн илимге кошкон жекече салымы: колледждердин окуу процессинде МКТны студенттердин кесибине багыттап окутуунун методикалык моделин иштеп чыккан жана педагогикалык шарттарын аныктаган; кесипке багыттап окутуунун технологиясын жана «Кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар» дисциплинасы боюнча окуу-методикалык комплексин түзүү автордун жеке демилгеси менен аны ишке ашыруу өзү тарабынан аткарылган.

Изилдөөнүн натыйжаларынын тастыкталышы (апробациясы): илимий изилдөөнүн жүрүшү жана жыйынтыктары Кыргыз билим берүү академиясынын «Технология, искусство жана ден соолук маданияты тарамдарынын проблемалары» лабораториясында, М. Рыскулбеков атындагы КЭУнун экономика жана тейлөө колледжинин «Математика жана информатика» предметтик методикалык комиссиясынын отурумундарында талкууланып жана коррекцияланып турду. Изилдөөнүн жыйынтыктарынын жайылтылышы педагогикалык эксперимент аркылуу кесиптик орто окуу жайларында киргизүү иш аракеттери аркылуу ишке ашырылды.

Диссертациянын жыйынтыктарынын толук жарыяланышы: иштин негизги жоболору КР ЖАК талап кылган жалпы 15 илимий макалада (анын ичинен 5 макала чет өлкөлүк илимий журналдарда) чагылдырылган.

Диссертациянын көлөмү жана түзүлүшү. Диссертациялык иш киришүүдөн, үч главадан, ар бир главанын корутундуларынан, жалпы жыйынтыктан, 22 сүрөттөн, 8 таблицадан, колдонулган адабияттардын тизмесинен жана тиркемелерден турат. Диссертациянын негизги текстинин көлөмү – 152 бет.

ИЗИЛДӨӨНҮН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Диссертациянын **киришүү** бөлүгүндө теманын актуалдуулугу негизделүү менен, анын максаттары жана милдеттери, илимий жаңылыгы аргументтештирилип, теориялык-практикалык мааниси, коргоого киргизилген негизги жоболор жана изилдөөнүн апробацияланышы жөнүндө маалымат кеңири көрсөтүлгөн.

«Колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуунун теориялык негиздери» – деп аталган биринчи глава изилдөөгө коюлган биринчи милдетти чечүүгө багытталган. Бул милдетти чечүүдө илимий-методикалык адабий булактар, КР «Билим берүү жөнүндө» кабыл алынган Мыйзамы, КР билим берүүнү өнүктүрүүнүн стратегиялары жана концепциялары, орто кесиптик окуу жайларынын Мамлекеттик стандарттары, нормативдик документтер, ж.б. талданды.

Окумуштуулар кесиптик ишмердүүлүктү, кесипке багыттап окутууну, контекстик окуу технологиясы, интегративдик негиздеги окуу процессин уюштуруу көйгөйлөрү боюнча А.А. Вербицкий, А.В. Хуторский, Л.А. Шкутина, С.Я. Батышев, А.М. Новиков ж.б. изилдешкен. Бул изилдөөлөрдө авторлор заманбап кесиптик билим берүүдө бүтүрүүчүгө жөн гана билим бербестен, компетенциялардын тизмегин камтыган, базар экономикасынын динамикалуу шартында жөндөмдүү адистерди даярдоо үчүн

бир канча билимдерди берүү позициясын колдошкон. Студенттерди кесипке даярдоодо маалыматтык технологиянын таасири жана көйгөйлүү маселелери Ю.С. Брановский, Я.А. Ваграменко, О.В. Ибрагимова, М.А. Кузнецов, Е.Э. Удовик, М.Ү. Өмүралиевдин эмгектеринде изилденген.

Тейлөө кесибиндеги МКТны окутуунун методикалык ыкмаларын талдоо боюнча орус окумуштуулары Т.Н. Ананьева, А.П. Ершов, Г.Д. Хорошавина, А.В. Медников, Е.В. Морарь, А.У. Садекова, В.Н. Орлова, Е.А. Шкабура ж.б. изилдешкен. Кыргызстандын орто кесиптик билим берүү системасынын өнүгүшүнүн социалдык-педагогикалык өбөлгөлөрү тууралуу Ч.Б. Исакованын, колледждеги студенттерге үзгүлтүксүз билим берүү аркылуу базар экономикасынын шартына ылайык квалификациялуу адистерди кесипке даярдоону уюштуруунун жалпы педагогикалык шарттарын аныктоо К. Жакшылыкованын жана окуу процессин инновациялык башкаруунун педагогикалык шарттары М.А. Мураталиеванын изилдөөлөрүндө белгиленген. С.А. Нуржанова изилдөөсүндө кадрларды кайра даярдоо жана квалификациясын жогорулатуу процессинде Информатика курсу боюнча окуу-методикалык курсун түзүү - ар түрдүү тармактагы ишмердүүлүккө кадрларды кайра даярдоо жана квалификациясын жогорулатууда реалдуу билим сапаты үчүн эффективдүү методикалык каражат катары эсептелерин далилдеген. Тизмектеги илимий булактар орто кесиптик окуу жайларынын дагы окуу системасынын көйгөйлүү маселелерин жалпы кароо менен, ошонун ичинен МКТны кесипке багыттап окутууда жана аны колдонуунун илимий теориялык негиздери, педагогикалык шарттары негизделбегенин айкындап турат.

Психологиялык-педагогикалык илимий адабияттарды, ар түрдүү түшүнүктөрдүн трактовкаларын талдоонун негизинде «кесипке багыттап окутуу – инсандын интегралдык сапаты катары талаптардын, мотивдердин жана тандап алган кесибинин иш аракеттерине кызыгуу менен умтулуусуна шарт түзүүчү, ошондой эле келечектеги адистердин окуу процессинде кесиптик компетенттүүлүгүн өнүктүрүү максатында ар дайым өз алдынча билим алуусуна жана өзүн-өзү өркүндөтүүгө умтулуусун калыптандырган педагогикалык иш аракеттер», – деген аныктоону негиз кылып алдык.

Изилдөө тейлөө адистигине басым жасалгандыктан, тейлөө чөйрөсүнүн иш аракеттеринин негизги өзгөчөлүктөрүн тактадык, алар: эң жогорку динамизм жана ийкемдүүлүк; территориялык сегментация жана локалдык мүнөз; чакан жана орто мекемелерге ээ болуу менен эң жогорку байланышка жана маалыматка ээ болушу; тейлөө процессинде кардар менен өздүк байланышта болуу технологиялык тейлөөлөрдү жүргүзүү; тигил же бул тармактын кызмат көрсөтүүлөрүн жогорку деңгээлде бөлүп көрсөтүү; кызмат көрсөтүүнүн кээ бир жагдайларында күтүлбөгөн жыйынтыктардын пайда болушуна алдын-ала чара көрүү сыяктуу өзгөчөлүктөр эсептелет.

Тейлөө ишмердүүлүгүнүн негизги өзгөчөлүктөрүнө, МКТны колдонуунун мүмкүнчүлүктөрүнө жараша: ар түрдүүлүк; тейлөө ишмердүүлүгүнүн түрлөрүнүн өзгөрүлмөлүүлүк; кардарлардын жекече талаптарын канаттандырууга багытталган кызмат көрсөтүүдө кардарлар үчүн ыңгайлуу,

жагымдуу шарттарды түзүү; кызмат көрсөтүүнү кайта өндүрүү сыяктуу МКТны колдонуу аспектилерин аныкталды.

Ал эми практикалык абалын талдоодо бир катар нормативдик документтердин кабыл алынган менен атайын жүргүзүлгөн изилдөөлөр орто кесиптик билим берүүчү окуу жайларда, студенттерди кесипке даярдоо процессинде МКТны кесиптик ишмердүүлүгүндө колдоно билүү деңгээлин жеткиликтүү камсыз кыла албай жатканы тастыкталды. Анын себеби болуп, окутуучулардын МКТ областындагы методикалык даярдыгынын начардыгы; жаш кадрлардын педагогикалык жана орто муундагы окутуучулардын маалыматтык даярдыгынын жоктугу; окутууда заманбап техникалык каражаттардын жетишсиздиги; компьютердик технологияларды колдонуу менен лекция жана практикалык сабактарды, студенттердин өз алдынча иштерин, тест жана башка сынактарды компьютер аркылуу жүргүзүүнү натыйжалуу уюштуруу үчүн компьютердик технологиялык билиминин начардыгы; окутуучулардын ар бир темага жана модулдук структурага жараша кесиптик комплекстүү тапшырмаларды иштеп чыга электиги; көпчүлүк орто кесиптик окуу жайларында студенттердин Интернетке акысыз кирүү мүмкүнчүлүгүнө ээ эместиги болду.

Демек, орто кесиптик билим берүү системасынын учурдагы абалын, окуу материалдарын өздөштүрүү сапатына көзөмөлдөө жүргүзүү процессин, предметтерди окутуу үчүн МКТны колдонуунун дидактикалык мүмкүнчүлүктөрүн, окуу-методикалык комплекстердин мазмунун, окутуунун ыкмаларын, студенттердин даярдыгын, бүтүрүүчүлөрдүн компетенттүүлүгүн жана алардын жумуш менен камсыз болуудагы практикалык иш-тажрыйбаларын айкалыштыруу чеберчилигин анализдеп чыгуу менен тейлөө чөйрөсүндөгү адистерге коюлган талаптар боюнча изилдөөлөр терең жүргүзүлө электиги маалым болду.

Экинчи глава **«Колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуунун эффективдүүлүгүн жогорулатуунун методологиясы жана методдору»** деп аталып, изилдөөбүздүн экинчи милдеттин аткарылышын жана изилдөөнүн методологиялык негиздерин жана методдорун чагылдырды. 2-главанын 1-параграфында изилдөөдөгү методологиялык негиздер – таанып билүү теориясы, инсанга багыттап окутуу, компетенттүүлүк, инсандын өсүү ишмердүүлүгү, кесипке багыттап окутуу жана теория менен практиканын биримдиги жөнүндө идеяларга таянды. Компетенттүүлүк боюнча В.И. Байденко, И.А. Зимняя, А.К. Маркова, А.В. Хуторской, О.А. Козлов ж.б. окумуштуулардын конкреттүү илимий изилдөөлөрү кесиптик билим берүүдө кесиптик, маалыматтык жана жалпы компетенциялардын мазмунун жана маңызын ачууга, профилдик даярдоону калыптандыруунун критерийлерин жана көрсөткүчтөрүн кароого мүмкүнчүлүк берди. Ал эми кесиптик багыттын изилдөө тактикасынын ишмердүүлүк мамилеси Л.С. Выготский, В.В. Давыдов, А.Н. Леонтьев, С.Л. Рубинштейн Н.Ф. Талызина, Н.В. Кузьмина, М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович, А.М. Новиков ж.б. окумуштуулардын кесиптик ишмердүүлүктүн өзгөчөлүктөрүн, теория менен практиканын биримдиги, инсандын өзүн-өзү өстүрүүгө багытталышы, умтулушу жана

активдүүлүгүн өнүктүрүү иш аракеттерин аныктоого таяныч болду. Инсанга багытталган окутуунун негизги идеялары К. Роджерс, А. Маслоу ж.б. жана улуу кыргыз педагогу И. Бекбоевдун илимий эмгектеринен алынды. Изилдөөнүн илимий теориялык негиздери, МКТны окутуунун методикалык ыкмалары, кесипке даярдоодо маалыматтык технологиянын таасири жана көйгөйлүү маселелери боюнча Т.Н. Ананьева, А.П. Ершова, А.В. Медников, Е.В. Морарь, В.Н. Орлова, А.У. Садекова, Г.Д. Хорошавина, Е.А. Шкабура, Ю.С. Брановский, Я.А. Ваграменко, Е.Э. Удовик ж.б. орус илимпоздорунун илимий көз караштары менен жалпыланды. Ошондой эле кыргыз илимпоздору Ш.А. Алиев, Н.А. Асипова, Д.Б. Бабаев, И.Б. Бекбоев, С.К. Калдыбаев, Э.М. Мамбетакунов, А.М. Мамытов ж.б. билим берүүнүн стандарттары, болочок адистердин компетенттүүлүгүн калыптандыруу маселелери боюнча изилдөөлөрүндө өз ойлорунун жалпылап беришкен; жаңы маалыматтык технологиялардын дидактикалык мүмкүнчүлүктөрү жана адистерди кесиптик даярдоодогу маселелери тууралуу Д.М. Ажыбаев, К. Жакшылыкова, А.Д. Ибраев, М.У. Өмүралиев, Г.Д. Панкова, С.А. Нуржанова ж.б. талдоолору таяныч болду.

Методологиянын *теориялык методдору* (талдоо, салыштыруу, жалпылоо) кесипке багыттап окутуунун теориялык абалын жана көйгөйлөрүн, окуу-методикалык документтерди талдоого таяныч болду. *Жалпы логикалык методдор* аркылуу колледждердин окуу системасын, педагогикалык тажрыйбаларын ж.б. салыштыруу изилдөөнүн проблемаларын жалпылоого жана талдоого мүмкүнчүлүк берди. Ал эми *эмпирикалык методдор*: сурамжылоо жана аңгемелешүү, байкоолор, орточо пайыздык катыш, баалоо критерийлери аркылуу эксперименталдык иштердин аткарылышы изилдөө ишибиздин тастыкталышына өбөлгө түздү. Эксперименталдык изилдөөнү жүргүзүүдө студенттердин өздүк мотивацияларына жана өзүн-өзү көрсөтүү ишмердүүлүктөрүнө байкоо жүргүзүү, маалыматтарды иштетүү, студенттердин даярдыгынын орточо көрсөткүч деңгээлин аныктоодо В.П. Симоновдун формуласы аркылуу, ал эми окуу материалдарын өздөштүрүү коэффициенти А.В.Усованын методикасы аркылуу текшерилип тастыкталды.

Илимий адабияттарды талдоонун, кесиптик ишмердүүлүктөгү МКТ алкагында студенттерди кесипке даярдоонун практикалык жана теориялык жыйынтыктарын талдоонун негизинде төмөндөгүдөй МКТны кесипке багыттап окутуунун методикалык модели түзүлдү, анын чиймеси берилди (1-сүрөт):

Түзүлгөн методикалык моделдеги МКТны кесипке багыттап окутууга даярдык компоненттери (мотивациялык, когнитивдик, кызматтык) изилдөөнүн биринчи главасында кененирээк берилген. Ал эми МКТны кесипке багыттап окутуунун максаты – орто кесиптик окуу жайларынын бүтүрүүчүсүнө келечекте жумуш менен камсыз болуусу үчүн МКТнын мүмкүнчүлүктөрүн максаттуу жана туура пайдалануу менен атаандаштыкка жөндөмдүү дараметин жана фундаменталдык билимин өз алдынча чыгармачылык менен өнүктүрүүгө, кесиптик билимдерге, билгичтиктерге жана көндүмдөргө даярдоо – деген аныктамага токтолдук.

1-сүрөт. МКТны кесипке багыттап окутуунун методикалык модели.

МКТны кесипке багыттап окутуунун принциптери жалпы дидактикалык принциптерге таянуу менен төмөндөгүчө белгиленди: окутууну өндүрүштүк эмгек менен байланыштыруу (практика менен теориянын байланышы); кесиптик окутуунун модулдуулугу; кесиптик мобилдүүлүк принциби (техникалык каражаттарды, технологиялык процесстерди, жаңы адистиктерди тез ыкчам өздөштүрүү, өз алдынча жана үзгүлтүксүз билим алууга болгон талабын калыптандыруу); өндүрүштүк окуу чөйрөсүн түзүү (сапаттуу окуу материалдык базаны, адекваттуу жагдайларды, жагымдуу окуу шарттарды, өндүрүштүк практиканы камсыз кылуу); экономикалык максаттуулук (адистерди даярдоодо базар экономикасынын суроо-талаптарын эсепке алуу менен пландаштыруу).

МКТны кесипке багыттап окутуунун технологиясы изилденип анын каражаттары, методдору, уюштуруу формалары, студенттердин кесипке даярдык деңгээлдерин баалоо критерийлери белгиленди. Колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуу технологиясы – дидактикалык принциптердин негизинде традициялык жана активдүү, интерактивдик ыкмаларды, окутуу методдорунун жана каражаттарынын, адистиктердин кесиптик өзгөчөлүктөрүнүн жана МКТны колдонуу мүмкүнчүлүктөрүнүн негизинде окуу процессин уюштурууда предметтер ортосундагы байланышты

жеткиликтүү берүү үчүн профилдик окутуучулар менен биргеликте кесиптик багыттагы тапшырмаларды камтыган окуу-методикалык комплекстерди иштеп чыгуу менен студенттердин компьютерде аткаруу көндүмдөрүнүн жана билгичтигинин натыйжалуулугун көздөйт.

Окутуучунун алдында конкреттүү методдорду туура тандап алуусу окутуунун технологиясын ишке ашырууда кесиптик маселелерди ийгиликтүү аткарылышын камсыз кылат. Окуу процессинде иш аракеттерди уюштурууда окутуунун методдорун: билимдерди берүү; билгичтиктерди жана көндүмдөрдү калыптандыруу; билимдерди колдонуу; билимдерди бышыктоо; билимдердин, билгичтиктерди жана көндүмдөрүн калыптануусун текшерүү жана көзөмөлдөө; иш аракетин, жүрүш-турушун мотивдештирүү жана стимулдаштыруу деп белгиледик жана студенттердин кесипке багыттап окутууда МКТны колдонуу боюнча даярдык деңгээлдерин баалоо критерийлерин иштеп чыктык (табл. 1.)

Таблица 1. – МКТны колдонуу боюнча студенттердин даярдыгын баалоо критерийлери

МКТ боюнча даярдык деңгээлдери			Студенттердин кесипке багыттап окутуу даярдыгынын негизги мүнөздөмөлөрү	Баалоо критерийлери
деңгээли	%	ка ты ш		
1-деңгээл (төмөн) адаптивдик деңгээл	4%+12%=16%	1:3	Студент өтүлгөн материалдар боюнча башкача элеске ээ; берилген суроолорго толук жана туура жооп бере албайт, жооп берүүдө чоң каталарды кетирет; практикалык, лабораториялык жана курстук иштерди аткарбайт же иштин сапатына таасир берген каталар менен аткарат; МКТда иштөөнүн көндүмдөрүнө ээ эмес, прикладдык программаларды өз кесибинде колдонгонду билбейт, дайыма окутуучунун көрсөтмөсүнө муктаж.	Канаат тандыр арлык эмес <=55
II – деңгээл (орто) алгоритмдик деңгээл	16%+20%=36%	5:	Студент материалдын негизин гана билет; берилген суроолорго так жана толук жооп бере албайт, окутуучунун кошумча жана тактоо ирээтиндеги суроолорун талап кылат; практикалык, лабораториялык жана курстук иштерди анын сапатына таасир бербей турган каталар менен аткарат; МКТда иштөөнүн толук көндүмдөрүнө ээ эмес, прикладдык программалардын айрымдарын орто деңгээлде колдоно алат, ал эми кээ бир функцияларын толук билбейт.	Канаат тандыр арлык <=69
III – деңгээл (жакшы) продуктивдүү деңгээл	16%+20%+28%=64%	7:	Студент окуу материалын толук билет; суроону кайталатпайт, берилген суроого жооп берүүдө олуттуу ката кетирбейт; алган билимин практикада колдонгонду билет; практикалык, курстук иштерди катасыз аткарат; МКТда иштөө көндүмдөрүнө ээ, прикладдык программаларды орто деңгээлде колдонот.	Жакшы <=84

IV– деңгээл (эң жакшы) чыгарма чылыкту у деңгээл	16%+20%+28% 36%=100%	9:	Студент окуу материалын терең өздөштүргөн; берилген суроолорго удаалаш жана толук жооп берет; алган билимин практикада эркин колдонот; практикалык, курстук жана проект иштерин белгиленген убакытта катасыз туура аткарат; МКТда иштөө көндүмдөрү толук калыптанган, прикладдык программаларды өз алдынча эркин колдоно алат.	Эң жакшы <=100
--	-------------------------	----	--	----------------------

Студенттерди кесипке багыттап окутууда МКТны колдонуу боюнча даярдык деңгээлдерин баалоо критерийлери изилдөөдөгү педагогикалык шарттарды эксперимент аркылуу натыйжалуулугун аныктоого таяныч болуп берди.

Изилдөөгө байланыштуу илимий адабияттарды, педагогикалык методдордун жана талдоолордун жыйынтыктарынын негизинде студенттерди МКТны кесипке багыттап окутуунун натыйжалуулугун арттыруунун педагогикалык шарттары аныкталды (2-сүрөт): 1) *мотивациялык* – колледждердин студенттерин МКТны колдонуу менен кесиптик компетенттүүлүгүн арттыруунун зарыл компонент экендигине жана аны өркүндөтүү зарылдыгына ынандыруу; 2) *уюштуруучулук* – окутуучулардын МКТны окуу процессинде колдоно билүүсү жана кесипке багыттап тереңдетилип окутулушу; 3) *методикалык* – окуу процессинде тейлөө адистигине таандык болгон МКТны өздөштүрүүнү кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар боюнча методикалык комплекстин негизинде ишке ашыруу.

1-шарт. МКТны колдонуу менен кесиптик компетенттүүлүгүн арттырууда студенттердин өздүк мотивациясын, өзүн көрсөтүүсүн калыптандыруу, ийгиликтүү даярдыкты гана эмес адекваттык окуу чөйрөсүн, студенттердин өздүк активдүүлүгүнө, өзүн-өзү өркүндөтүүсүнө, үзгүлтүксүз билим алуусуна багыт алышын камсыз кылуу. Билим берүү системасынын талаптарына ылайык, маалыматтык технологияларды колдонуунун негизинде белгиленген билимдерди гана өздөштүрүүсүнө жол бербестен, акцент маалыматтык коомдун шартында студенттердин өз алдынча чыгармачылык менен багыт алуусу, аракет кылуусу, мобилдүүлүгү, кесиптик жана өздүк ишмердүүлүгүн өркүндөтүүгө умтулушуна коюлуш керек. *2-шарт.* колледждердин окуу процессинин маалыматташтырылышы, локалдык жана глобалдык байланыштардын болушу, андан тышкары бардык билим берүү системасынын маалымат чөйрөсү, материалдык–техникалык базанын жаңы МКТ менен жабдылоо жана прикладдык программалардын кесиптик базасынын топтомун жабдылоону уюштуруу болуп эсептелет. Орто кесиптик окуу жайлардын окуу процессиндеги методикалык иштерди өнүктүрүүдө окутуучуларды МКТ менен иштөөгө даярдоо; колледждин окутуучулары окуу мультимедиялык видеофильмдерди, лекция-презентацияларды билгичтик менен колдонуусу, интегративдүү сабактарды өтүүсү менен студенттердин интерактивдүүлүгүн, акыл-эс тутумун, материалды өздөштүрүүсүн, кесиптик компетенцияларын калыптандыруусун шарттайт, окутуучулардын методикалык иш аракеттерин жеңилдетүүгө жардам берет. *3-шарт.* Билим берүү системасынын негизги өзөгү болуп окуу дисциплиналары эсептелет.

2-сүрөт. МКТны кесипке багыттап окутуунун педагогикалык шарттары

Жалпы жана кесиптик циклдеги бардык дисциплиналарды окутууда окуу материалдардын ортосундагы интегративдик ыкма билим берүү системасынын дидактикалык концепция катары фундаменталдык дисциплиналардын потенциалдык мүмкүнчүлүктөрүн туура колдонуу жана кесиптик маселелерди системалык чечүү жөндөмдүүлүгүн арттырат. Ал эми окуу-методикалык комплекс – кесиптик окуу жайларында ар бир дисциплина үчүн компетенттик-модулдук мамиленин негизинде иштелип чыккан, окутуу жана көзөмөлдөө каражаттарын камтыган окуу-методикалык иш кагаздарынын жыйындысынын стандарттык аталышы. Окуу-методикалык комплексин иштеп чыгуунун максаты билим берүүдө конкреттүү методиканы колдонуу менен окутуу технологиясын өркүндөтүүгө, студенттердин кесиптик компетентүүлүгүн калыптандырууга багытталат. Ал белгиленген билимдерди гана өздөштүрүүсүнө гана жол бербестен, акцент маалыматтык коомдун шартында студенттердин өз алдынча чыгармачылык менен багыт алуусу, аракет кылуусу, мобилдүүлүгү, кесиптик жана өздүк ишмердүүлүгүн өркүндөтүүгө умтулушуна коюлуш керек

Ал эми изилдөөбүздүн үчүнчү главасы «Педагогикалык эксперимент жана анын жыйынтыгы» деген аталышта болуп, үчүнчү жана төртүнчү милдеттин иш жүзүнө аткарылышын чагылдырды.

Эксперимент жүргүзүүнүн максаты – колледждерде тейлөө адистиктеринде окуган студенттерди кесиптик ишмердүүлүккө даярдоонун сапатын жогорулатуу максатында аныкталган педагогикалык шарттардын биринчиден, окуу дисциплиналарынын азыркы жумуш берүүчүлөрдүн талаптарын эске алуу менен кесиптик билимдердин теориялык негиздерин менен практикалык маанидеги маселелелердин киргизилиши, экинчиден, окуу дисциплиналарын кесипке багыттап окутууда МКТны колдонуу дараметтеринин деңгээлин өнүктүрүү багыттарын, үчүнчүдөн, «Кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар» дисциплинасы боюнча түзүлгөн кесиптик багыттагы окуу-методикалык комплекстерин окуу процессинде ишке ашыруу жана анын натыйжалуулугун текшерүү болуп саналат.

Тейлөө адистеринин кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун теориялык жана практикалык аспектилерин түгөл ичине алган жана аларды реалдуу кырдаалдагы кесиптик ишмердүүлүккө үйрөтүүгө багытталган «Кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар» дисциплинасы боюнча окуу-методикалык комплекси иштелип чыккан. МКТны кесипке багыттап окутуунун «Кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар» боюнча окуу-методикалык комплексинин төмөндөгүдөй: а) башка предметтер менен байланыштуулугу; б) кесиптик мазмундагы маселелерди окутууда теориялык жана практикалык мисалдарга басым жасалгандыгында; в) кесипке багыттап окутууда колдонулган аппараттык жана прикладдык программалар боюнча маалыматтардын терең окутулушу; г) кесиптик ишмердүүлүктү калыптандыруу багытындагы маселелердин, тапшырмалардын, лабораториялык иштердин тандалып берилгендиги; д) кесиптик ишмердүүлүккө багыттап окутууга жекече мамиле кылуу жана кырдаал абалды түзүү жана андан чыгуу жолдорунун берилиши; е) сабактарын өтүүдө каражаттардын (презентация, лекцияларды, тесттерди компьютер аркылуу жүргүзсө) натыйжалуу колдонулушу, ж) студенттердин билимин баалоодо баалоонун критерийлеринин туура колдонулгандыгы ж.б.у.с. өзгөчөлүктөр менен мүнөздөлөт.

Эксперименталдык изилдөө үчүн окуу процессине педагогикалык шарттарды колдонуу менен студенттердин маалыматтык-коммуникациялык компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу иштерин уюштурууда контролдук жана эксперименталдык группалар тандалып алынды. «Кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар» дисциплинасынын окуу-методикалык комплекси студенттердин кесиптик ишмердүүлүктөрүндө МКТны колдонууга багытталган мазмундар менен толукталды. Иштелип чыккан окуу- методикалык комплекс ар бир окуу жылында тиешелүү өзгөртүүлөрдү киргизүү менен лекция, лабораториялык иштер, тесттик суроолор менен жаңыртылып турду. Ал эми студенттерге өтө маанилүү теориялык жана практикалык кесиптик билимдерин, билгичтигин жана көндүмдөрүн калыптандырууга берилген сааттарды үч этапка

текшерүү (кезектеги, мезгил аралык жана жыйынтыктоочу) модулга бөлүү менен ишке ашырылды. Сабак өтүүдө колдонулуучу атайын программалар, кесиптик прикладдык программалардын окуу версиясы боюнча түзүлгөн программалык камсыздоо жумушчу программасында көрсөтүлдү. Лабораториялык сабактарда берилүүчү тапшырмалардын мисалдары кесиптик багыттагы маселелерге таянуу менен иштелип чыкты.

Педагогикалык шарттарды ишке ашыруу үчүн окутуучулардын маалыматтык компетентүүлүктөрүн калыптандыруу максатында маалыматтык технологияларды өзүнүн сабагында колдонууга кызыкдар болгон колледждердин окутуучуларына квалификацияларын жогорулатуу курстары уюштурулуп өткөрүлдү. Мында курс эки багытта жүргүзүлдү: 1) *Жалпы окутуучулар үчүн*: «Колледждин окуу процессине МКТны колдонуу», «Интерактивдик досканы колдонуу технологиясы», «Даяр видео-сабактарды иштеп чыгуу», «Видео монтаж-5 программасы»; 2) *Информатика окутуучулары үчүн*: «Амадеус – брондоштуруу системасы» («Амадеус» окуу борбору), «Forex Club - дүйнөлүк рынок» сыяктуу көрүнүктүү программалар. Окутуучулар үчүн уюштурулган мындай курстар I-II – семестрдеги каникулдук убактыларга туураланып 2014-2017-окуу жылдан баштап эки жыл катары менен пландаштырылып өткөрүлдү. Курсту өткөрүүдө окутуучулар үчүн МКТ дидактикалык мүмкүнчүлүктөрүн колдонуу менен окуу процессин уюштуруу, кесиптик ишмердүүлүктө пайда болгон маселелерди чечүү зарылдыгынын ортосунда келип чыккан карама-каршылыктарды жоюу жана билимдүү адекваттуу заманбап инсандарын калыптандырууга багытталган педагогикалык тажрыйба алмашуу сыяктуу иш чараларды (тренинг, педагогикалык окуу ж.б.) камтыды.

2014-2017 жылдардын аралыгында эки этаптан турган аныктоочу жана калыптандыруучу педагогикалык эксперимент жүргүзүлдү.

Аныктоочу эксперименталдык иштин жүрүшүндө (2014-ж.) колледждерде МКТ менен камсыздалышы, алардын окутуу процессинде пайдаланылыш деңгээли, электрондук окуу-методикалык комплекстерин жана электрондук окуу китептеринин колдонулушу иликтөөгө алынды. Мындан тышкары, кесиптик колледждерде кесиптик ишмердүүлүктөрдү калыптандырууга багытталган иштерди уюштуруунун абалы, түзүлгөн шарттары, аларды уюштурууда МКТны колдонуунун абалы боюнча байкоолор, атайын сурамжылоолор, пикир алмашуулар аркылуу аныктоо иштери жүргүзүлдү.

Студенттердин кесиптик ишмердүүлүктөрүнө карата МКТны пайдалануу иштерине карата түзүлгөн педагогикалык шарттардын негизинде алардын кесиптик ишмердүүлүгүн, ишмердүүлүктүн өркүндөлүшүн камсыз кылуу максатында *калыптандыруучу эксперимент* (2015-2017-жылдары) жүргүзүлгөн. Мында экспериментти уюштуруу иштери жана анын жүрүшү боюнча этапка бөлүнүп жүргүзүлдү. Контролдук жана эксперименталдык группаларды тактоо, кесиптик ишмердүүлүктө МКТны пайдаланууга карата даярдалган методикалык материалдардын мазмундарын иштеп чыгуу жана кошумчалоо боюнча уюштуруу иштери (2015-ж.) жүргүзүлдү. Ошону менен

бирге эле экспериментке тартылган колледждердеги шарттарды ылайыктоо, толуктоо маселелери каралды.

Эксперимент мазмуну боюнча салыштырмалуу анализ жүргүзүүгө багытталгандыктан, студенттердин кесиптик ишмердүүлүктө МКТны пайдалануу деңгээлдери педагогикалык эксперименттин башталышында (диагностикалык түрдө текшерүү); эксперименталдык иштин жүрүшүндө (аралык ортосундагы текшерүү); эксперименталдык иштин аяктоо этабында (жыйынтыктоочу текшерүү) мезгил-мезгили менен бааланып турду. Эксперименталдык иштерди М. Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык университетинин экономика жана тейлөө колледжинин, Эл аралык инновациялык технологиялар университетиндеги экономика жана инновациялык технологиялар колледжинин жана И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин колледжинин «Финансы» (тармактар боюнча) жана «Туризм» адистигинде окуган студенттерин – Э1, Э2, Э3 эксперименталдык, К1, К2, К3 – контролдук деген группаларга бөлүп алып жүргүздүк. Эксперименттин биринчи этабында студенттердин саны контролдук группалар жалпысынан – 77 студентти, ал эми эксперименталдык группалар – 80 студентти түздү. Контролдук группаларда сабак традициялык негизде өткөрүлгөн: окуу дисциплиналарды окутууда эч кандай өзгөртүүлөр окуу планында каралган жок; «Кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар» дисциплинасы боюнча лекциялык материалдар жана практикалык иштер жалпысынан берилди; МКТны кесипке багыттап окутууда ар түрдүү каражаттар жана ыкмалар системалаштырылбаган түрдө колдонулду; теориялык материалдар боюнча анкета жүргүзүү, базалык маселелерди чыгаруунун үлгүсүн берүү, «стандарттык эмес» маселелерди чыгаруу иштери бул группаларда каралган жок; кесиптик иш аракетинде компьютердик технологияларды колдонуу зарылчылыгы түшүндүрүү жана аларга кесиптик ишмердүүлүктөрүн калыптандырууга карата даярдалган тапшырмалардын топтомдору колдонулган жок.

Эксперимент 2015-2017 окуу аралагында экинчи курстагы студенттердин үчүнчү жана төртүнчү семестрлеринде уюштурулду. *Калыптандыруучу эксперименттин* жүрүшүндө жогоруда келтирилген студенттердин кесипке багыттап окутууда МКТны колдонуу боюнча даярдык деңгээлдери бааланды, семестрдин аягында студенттердин билимин баалоо жүргүзүлдү

Студенттерди кесипке багыттап окутууда МКТны колдонуу боюнча даярдык деңгээлдери (адаптивдик, алгоритмдик, продуктивдүү, чыгармачылыктуу) аныкталды. Бул деңгээлдер биз изилдөөдөгү баалоо критерийлери менен колледждердеги стандарттык баалоо системасы (2; 3; 4; 5) көрсөткүчтөрү менен шайкеш келет. Адаптивдик деңгээл – «канааттандырарлык эмес», алгоритмдик деңгээл – «канааттандырарлык», продуктивдүү деңгээл – «жакшы», чыгармачылыктуу деңгээл «эң жакшы» деген бааларга шайкеш келет. Биз изилдөөдө студенттерди кесипке багыттап окутууда МКТны колдонуу боюнча даярдыгынын орточо көрсөткүч деңгээлин аныктоодо В.П. Симоновдун изилдөөсүнө таяндык. Студенттерди МКТны колдонуу боюнча даярдык деңгээлдерин аныктоо максатында деңгээлдерди төмөндөгүдөй пайыздык көрсөткүчтөргө бөлүп карадык. Адаптивдик деңгээл(*a*) – кесиптик ишмердүүлүктө МКТ боюнча даярдыгынын 16% ды,

алгоритмдик деңгээл(b) – 20% ды, продуктивдүү деңгээл(p) –28% ды жана чыгармачылыктуу деңгээл(c) – 36% ды түзөт деп белгиледик. Бул учурда группанын орточо деңгээли төмөнкү формула боюнча эсептелинди:

$$K_{\text{орт.}} = \frac{16 \cdot a + 20 \cdot b + 28 \cdot p + 36 \cdot c}{N}, \quad (1)$$

Мында (a , b , p , c) – кесиптик ишмердүүлүктө MKT боюнча (адаптивдик, алгоритмдик, продуктивдүү, чыгармачылыктуу) даярдык деңгээлдеринин көрсөткүчтөрү, ал эми N – группадагы студенттердин саны.

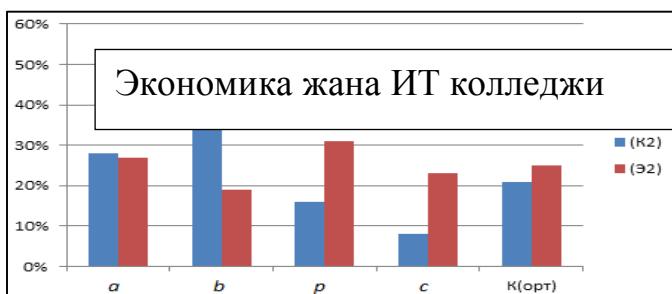
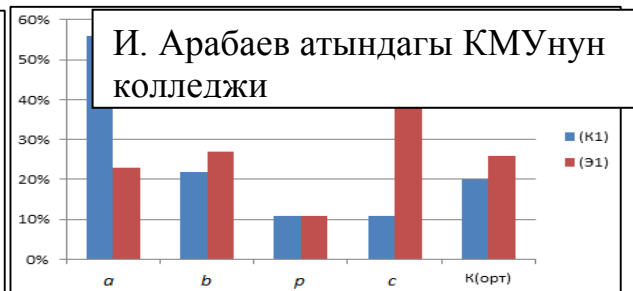
Кесиптик ишмердүүлүктө MKT боюнча алгоритм деңгээлиндеги студент 36% ды камсыз кылды деп эсептелет (16%+20%). Продуктивдүү деңгээлге жеткен студент 64% ды (16%+20%+28%) ал эми чыгармачылыктуу деңгээлге жеткен студент – 100% ды (16%+20%+28%+36%) камсыз кылат.

Жогоруда аталган колледждерде эксперименталдык жана контролдук группалардын баштапкы билим деңгээлдерин аныктоо үчүн диагностикалык текшерүү уюштурулду (таблица 2).

Таблица 2. – студенттерди кесипке багыттап окутууда MKTны колдонуу боюнча даярдык деңгээлин баалоодогу диагностикалык текшерүүлөрдүн жыйынтыктары

	Группа	a	b	p	c	$K_{\text{орт.}}$	Саны
М. Рыскулбеков атындагы «Экономика жана тейлөө» колледжи							
Контролдук	К1	21	4	1	1	18%	27
		77%	15%	4%	4%		
Эксперименталдык	Э1	23	2	1	0	17%	26
		88%	8%	4%	0%		
И. Арабаев атындагы КМУ нин колледжи							
Контролдук	К2	22	1	1	1	17%	25
		88%	4%	4%	4%		
Эксперименталдык	Э2	24	1	1	0	17%	26
		92%	4%	4%	0%		
Экономика жана инновациялык технологиялар колледжи							
Контролдук	К3	23	2	0	0	16%	25
		92%	8%	0%	0%		
Эксперименталдык	Э3	25	3	0	0	16%	28
		89%	11%	0%	0%		
Саны	Контролдук группаларда бардыгы:						77
	Эксперименталдык группаларда бардыгы:						80

Таблицада диагностикалык текшерүүнүн жыйынтыгы контролдук группалар менен эксперименталдык группалардын ортосунда кесиптик ишмердүүлүктө MKT боюнча даярдык деңгээлдери боюнча айырмачылыктын жоктугун белгилеп турат. Студенттерди кесипке багыттап окутууда MKTны колдонуу боюнча даярдык деңгээли кандайча өнүгүү жолунда экендигин аныктоо үчүн мезгил аралык текшерүү уюштурулду. Алардын графикалык сүрөттөлүшү 3-сүрөттө берилди.

3-сүрөт. Колледждердеги мезгил аралык текшерүүнүн гистограммалары

Эксперименттин алынган натыйжаларын баалоо үчүн жыйынтыктоочу текшерүү уюштурулду (таблица 3.). Калыптандыруучу эксперименттин контролдук группаларынын диагностикалык баштапкы текшерүүдөгү орточо жыйынтыктарын эксперименттин мезгил аралык текшерүүнүн орточо жыйынтыгы менен салыштырганда – 4% га, ал эми жыйынтыктоочу текшерүүнүн орточо жыйынтыктары менен салыштырсак – 7% га өскөн.

Таблица 3. – Студенттердин кесиптик ишмердүүлүгүндөгү МКТ боюнча даярдык деңгээлин баалоодогу жыйынтыктоочу текшерүүлөрдүн жыйынтыктары

	Группа	a	b	p	c	K _{орт.}	Саны
Экономика жана тейлөө колледжи							
Контролдук	К1	9	7	6	5	23%	27
		33%	26%	22%	19%		
Эксперименталдык	Э1	2	2	9	13	30%	26
		8%	8%	35%	50%		
И. Арабаев атындагы КМУнун колледжи							
Контролдук	К2	6	8	6	5	24%	25
		24%	32%	24%	20%		
Эксперименталдык	Э2	2	4	8	12	30%	26
		8%	15%	31%	46%		
Экономика жана инновациялык технологиялар колледжи							
Контролдук	К3	6	8	7	4	24%	25
		24%	32%	28%	16%		
Эксперименталдык	Э3	2	3	9	14	30%	28
		7%	11%	32%	50%		
Саны	Контролдук группаларда баардыгы:						77
	Эксперименталдык группаларда баардыгы:						80

Эксперименталдык группаларда диагностикалык баштапкы текшерүүдөгү орточо жыйынтыктары менен эксперименттин мезгил аралык текшерүүнүн орточо жыйынтыктарын салыштырганда 9% га өскөн, ал эми жыйынтыктоочу текшерүүнүн орточо жыйынтыгы 14% га өскөндүгү байкалган. Демек, эксперименталдык группада студенттердин МКТны пайдаланууга карата түзүлгөн педагогикалык шарттардын жыйындысынын натыйжалуулугун текшерди десек болот.

Студенттердин өздөштүрүүсү компьтердик тестирлөө программасы аркылуу текшерилип, тестирлөөдөгү жыйынтыктардын анализи А.В.Усованын методикасы аркылуу окуу материалдарын өздөштүрүү коэффициентин эсептөөгө мүмкүнчүлүк берди.

$$K_{\text{өздөштүрүү}} = \frac{\text{Туура жооптордун саны}}{\text{Суроолордун жалпы саны}} \quad (2)$$

Студенттин окуу материалын өздөштүрүү коэффициенти $K = \frac{1}{nN} \sum_{i=1}^N n_i$ формуласы аркылуу эсептелди. Мында, n – суроолордун саны, n_i – окутуунун жыйынтыгында i – студент тарабынан берилген туура жооптордун саны, N – студенттердин саны. K нын максималдуу мааниси 1 ге барабар. Студентке коюлуучу баа төмөнкүдөй тартип менен аныкталды: $0,85 \leq K \leq 1$ болгондо «5»; $0,70 \leq K \leq 0,85$ болгондо «4»; $0,55 \leq K \leq 0,70$ болгондо «3»; $K < 0,55$ болгондо «2» деген баа берилет.

«Кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар» дисциплинасын өздөштүрүү коэффициенти контролдук группаларындагы студенттердин окуу материалдарын өздөштүрүү коэффициенти – 0,66 көрсөткүчүнө, ал эми эксперименталдык группалардагы студенттердин окуу материалдарын өздөштүрүү коэффициенти – 0,85 көрсөткүчүнө ээ болгондугу аныкталган. Аныкталган көрсөткүчтөр белгиленген (0,55;1) аралыгында жатат. Эксперименталдык жана контролдук группалардын жыйынтыктарындагы айырмачылык ар бир методикалык шарттын оң эффектиси бар экендигин жана «Кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар» дисциплинасын окууда студенттердин кесиптик көндүмдөрүн калыптандырууда натыйжалуу таасир берээрин күбөлөйт.

Эксперименталдык изилдөөнүн базалары болгон колледждерде эксперименталдык иштер жүргүзүлгөндөн кийин жана жүргүзүү убагында ал окуу жайларын жасалган калыптандыруу иштеринин натыйжасында жаңы МКТнын окуу процессинде пайдаланылышы жана жакшы жолго коюлуп чоң өзгөрүүлөрдүн болгондугу байкалган. Ушундан улам биз, эксперименталдык изилдөөдө, кесиптик ишмердүүлүктөгү МКТ боюнча кесипке багыттап даярдоодо педагогикалык шарттарын түзүү жана аларды окутуу процессинде максаттуу түрдө пайдалануу оң натыйжа берери тууралуу илимий далилдүү жыйынтыкка ээ болдук.

ИЗИЛДӨӨНҮН ЖЫЙЫНТЫГЫ ЖАНА ПРАКТИКАЛЫК СУНУШТАР

Изилдөөнүн МКТны кесипке багыттап окутуунун илимий теориялык жана эксперименталдык талдоолору төмөндөгүдөй жалпы жыйынтыкка алып келди:

1. Колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуунун теориялык абалы жана практикалык абалын айкындоого байланыштуу талдоолор бул маселелер боюнча изилдөөлөр болгон менен маалыматтык шартта кесипке

багыттап окутуунун методикалык жактарын жалпы кароо менен инсандын когнитивдик-теориялык деңгээлден кесиптик багыттагы адистикке даярдоо зарылчылыгын белгилешкен менен МКТны кесипке багыттап окутууда жумуш берүүчүлөрдүн талаптарын эске алуу жана адистиктердин өзгөчөлүктөрүнө жараша колдонуу мүмкүнчүлүктөрү жана кесиптик билим берүүнү өркүндөтүүнүн педагогикалык шарттары каралбагандыгы маалым болду. МКТны кесипке багыттап окутуу түшүнүгү такталды. Тейлөө чөйрөсүнүн иш аракеттеринин негизги өзгөчөлүктөрүнө жараша МКТны колдонуу мүмкүнчүлүктөрүнүн кесиптик багыттагы аспектилери белгиленди.

Ал эми практикалык абалы боюнча талдообуз бир катар нормативдик документтердин кабыл алынганы менен атайын жүргүзүлгөн изилдөөлөр орто кесиптик билим берүүчү окуу жайларда студенттерди кесипке даярдоо процессинде МКТны кесиптик ишмердүүлүгүндө колдоно билүү деңгээлин жеткиликтүү деңгээлде камсыз кыла албай жатканы, колледждерде окуу процесси Долбоордун негизинде ишке ашырылып жатышы, кесиптик компетенциялардын негизиндеги мамлекеттик стандарттардын иштелип жаткандыгы, кесипке багыттап окутуунун кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун практикалык аспектилерин камтыган педагогикалык жана методикалык инструменталдык окуу материалдардын жетишсиздиги, заманбап жаңы маалыматтык технологиялар менен начар камсыз сыяктуу абалдары такталды.

2. МКТны кесипке багытап окутуунун методикалык модели түзүлүп жана анын компоненттери: окутуунун максатынан, принциптеринен, даярдоо компоненттеринен, педагогикалык шарттардан, окутуу технологиялардан турары аныкталды. Илимий адабияттарды, кесиптик ишмердүүлүктөгү МКТ алкагында студенттерди кесипке даярдоонун практикалык жана теориялык, ошондой эле изилдөөдөгү сурамжылоолордун жыйынтыктарын талдоонун негизинде педагогикалык шарттар аныкталды: мотивациялык – колледждердин студенттерин МКТны колдонуу менен кесиптик компетенттүүлүгүн арттыруунун зарыл компонент экендигине жана аны өркүндөтүү зарылдыгына ынандыруу; уюштуруучулук – окутуучулардын МКТны окуу процессинде колдоно билүүсү жана кесипке багыттап тереңдетилип окутулушу; методикалык – окуу процессинде тейлөө адистигине таандык болгон МКТны өздөштүрүүнү кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар боюнча методикалык комплекстин негизинде ишке ашыруу..

3. Кесипке багыттап окутуунун технологияларынын негизинде жалпы дидактикалык принциптерге таянуу менен, даярдоонун талаптарына ылайык, берилген темалардын модулга бөлүү менен, кесиптик компетенцияларды камтыган «Кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар» дисциплинасынын окуу-методикалык комплекси иштелип чыкты. Дисциплинанын мазмуну кесиптик компетенциялардын негизинде модулга бөлүнүп, анын ар бирине тиешелүү практикалык тапшырмалар кесиптик багыттагы маселелер менен толукталды. МКТны кесипке багыттап окутууда студенттердин даярдык деңгээлдерин баалоо критерийлеринин таблицасы түзүлдү. Иштелип чыккан окуу-методикалык комплексинин эң негизги

өзгөчөлүктөрү: а) башка предметтер менен байланыштуулугу; б) кесиптик мазмундагы маселелерди окутууда теориялык жана практикалык мисалдарга басым жасалгандыгында; в) кесипке багыттап окутууда колдонулган аппараттык жана прикладдык программалар боюнча маалыматтардын терең окутулушу; г) кесиптик ишмердүүлүктү калыптандыруу багытындагы маселелердин, тапшырмалардын, лабораториялык иштердин тандалып берилгендиги; д) кесиптик ишмердүүлүккө багыттап окутууга жекече мамиле кылуу жана кырдаал абалды түзүү жана андан чыгуу жолдорунун берилиши; е) сабактарын өтүүдө каражаттардын (натыйжалуу колдонулушу, ж) студенттердин билимин баалоодо баалоонун критерийлеринин туура колдонулгандыгы менен айырмаланат.

4. Педагогикалык эксперимент МКТны колдонуу менен кесипке багыттап окутуунун педагогикалык шарттарын, методикалык моделин жана окуу-методикалык көрсөтмөлөрдүн аткарылышынын жарактуулугун текшерүү менен сунуш кылынган технологиялардын эффективдүүлүгүн көрсөттү. Калыптандыруучу экспериментте контролдук группаларынын диагностикалык баштапкы текшерүүдөгү орточо жыйынтыктарын эксперименттин мезгил аралык текшерүүнүн орточо жыйынтыгы менен салыштырганда 4% га өскөнү, ал эми жыйынтыктоочу текшерүү орточо жыйынтыктары менен салыштырсак 7%га өскөн. Эксперименталдык группаларында диагностикалык баштапкы текшерүүдөгү орточо жыйынтыктары менен эксперименттин мезгил аралык текшерүүнүн орточо жыйынтыктарын салыштырганда 9%га өскөн, ал эми жыйынтыктоочу текшерүүнүн орточо жыйынтыгы 14%га өскөндүгү байкалган. Жүргүзүлгөн эксперимент оң натыйжа берери тууралуу илимий далилдүү жыйынтыкка ээ болдук.

Практикалык сунуштар:

1. Колледждерде МКТны кесипке багыттап окутууну өркүндөтүүнүн педагогикалык шарттарын орто кесиптик окуу жайлардын окуу процессинде колдонууга жана ошондой эле иштелип чыккан кесиптик багыттагы окуу-методикалык комплексти методикалык колдонмо катары жайылтууга сунушталат.

2. Колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуунун методикалык модели таяныч катары окутуучулардын илимий-педагогикалык ишмердүүлүгүндө колдонууга сунушталат.

3. Кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар боюнча окуу-методикалык комплекс ар бир адистик үчүн түзүүдө профилдик дисциплиналардын окутуучулары менен биргеликте иштелип жана ар окуу жылында жаңыртылып турушун сунуштайбыз.

4. Колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуунун аныкталган педагогикалык шарттарынын негизинде жүргүзүлгөн эксперименттин жыйынтыктары салыштырма катары кийинки изилдөөлөргө колдонууга сунушталат.

Диссертациянын негизги мазмуну, жоболору автордун төмөндөгү эмгектеринде чагылдырылган:

1. **Кулуева, Ф.Ш.** Практикум по информационным технологиям в профессиональной деятельности [Текст]: методическое указание / Ф.Ш. Кулуева, М.О. Аманалиева. – Бишкек, 2010. – 24 с.

2. **Кулуева, Ф.Ш.** УМК по дисциплине «Информационные технологии в туризме» [Текст]: / Ф.Ш. Кулуева. – Бишкек, 2016. – 145 с.

3. **Кулуева, Ф.Ш.** Методические указания и задания к практическим заданиям по дисциплине «Информационные технологии в профессиональной деятельности» [Текст] / Ф.Ш. Кулуева, Д.И. Тонуева, Э.Р. Абралиев. – Бишкек, КЭУ, 2016. – 56 с.

4. **Кулуева, Ф.Ш.** Информатика жана кесиптик предметтерди интеграциялап окутуу технологияларынын айрым аспекти [Текст] / Ф.Ш. Кулуева. // КББАнын кабарлары. – Бишкек, 2012. – №4. – 50-53-бб.

5. **Кулуева, Ф.Ш.** Орто кесиптик окуу жайларында информатика курсу менен кесиптик предметтерди интеграциялап окутуунун технологиялары [Текст] / Ф.Ш. Кулуева // Наука и новые технологии. – Бишкек, 2012. – №7. – 271-274-бб.

6. **Кулуева, Ф.Ш.** Тейлөө кесибинде окуган студенттерди даярдоодогу МКТны кесиптик ишмердүүлүгүндө колдонууга окутуунун азыркы абалы [Текст] / Ф.Ш. Кулуева // Вестник КЭУ. – Бишкек, 2013. – №4 (27). – 261-264-бб.

7. **Кулуева, Ф.Ш.** Применение современных информационных систем управления обучением в подготовке специалистов по геоинформатике [Текст] / А.У.Чымыров, Ф.Ш. Кулуева // Вестник Тадж. госуд. педаг. университета им. С. Айни. – Душанбе, 2013. – №3. – С. 316-324.

8. **Кулуева Ф.Ш.** Implementation of GIS education in colleges of Kyrgyzstan [Текст]/ Akylbek Chymyrov Farida Kulueva, Alfia Zhaparkulova //GISCA'13, сборн. материалов 7 Центрально-Азиатской ГИС конференции. – Алматы, 2013. – С. 28-33.

9. **Кулуева, Ф.Ш.** Колледждин предмет окутуучуларын МКТны окутуу процессине колдонууга даярдоо [Текст] / Ф.Ш.Кулуева // С.Н Наматов атындагы НМУ, Билим берүүнүн заманбап проблемалары, Макалалар жыйнагы, 1-чыгар. – Нарын, 2013. – 68-72-бб.

10. **Кулуева, Ф.Ш.** Колледждерде студенттерди кесиптик ишмердүүлүккө даярдоодо МКТны колдонуп окутуунун мааниси [Текст] / Ф.Ш. Кулуева // Известия вузов. – Бишкек, 2013. – №5. – 229-232-бб.

11. **Кулуева, Ф.Ш.** Информационные технологии в обучении студентов туристических специальностей. / U.Mambetkunov, Farida Kulueva // Materials of the IV international scientific conference, on January 15–16. – Prague, 2014. – С.160-165.

12. **Кулуева, Ф.Ш.** Колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуу [Текст] / У.Э. Мамбетакунов, Ф.Ш. Кулуева // Вестник КНУ им. Ж.Баласагына. – Бишкек, 2014. – 110-115-бб.

13. **Кулуева, Ф.Ш.** Билим берүү системасында Болонья процессинин мааниси [Текст] / Ф.Ш. Кулуева // КББАнын кабарлары. – Бишкек, 2014. – №3. 109-112-бб.

14. **Кулуева, Ф.Ш.** Колледждеги туризм адистигине МКТны окутуу технологиясы [Текст] /Ф.Ш. Кулуева//. Вестник КГУ им. Арабаева. спец. выпуск. – Бишкек, 2014. – 40-43-бб.

15. **Кулуева, Ф.Ш.** Использование информационных и коммуникационных технологий в обучении студентов колледжей [Текст] / Ф.Ш. Кулуева // Вестник КазНУ имени Аль-Фараби. – Алматы, 2015. – №1. – С. 344-350.

16. **Кулуева, Ф.Ш.** Туризм адистигинде окуган студенттердин маалыматтык компетенттүүлүгүн калыптандыруу [Текст] / Ф.Ш. Кулуева // КББАнын кабарлары. – Бишкек, 2015. – №4. – 112-117-бб.

17. **Кулуева, Ф.Ш.** Колледждердеги студенттердин маалыматтык-коммуникациялык технологияларды колдонуудагы билим-билгичтерин баалоо критерийлери [Текст] / А.Д. Ибраев, Ф.Ш. Кулуева // Вестник КГУ им. Арабаева. спец. выпуск. – Бишкек, 2016. – №4. – 68-72-бб.

18. **Кулуева, Ф.Ш.** Формирование информационной компетенции будущих специалистов со средним профессиональным образованием [Текст] / Ф.Ш. Кулуева // Проблемы современной науки и образования, изд-во Олимп, РФ. – Иваново, 2016. №29. – С. 80-83.

Кулуева Фарида Шабданбековнанын «Колледждерде маалыматтык-коммуникациялык технологияларды кесипке багыттап окутуунун педагогикалык шарттары» деген темадагы 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишине

РЕЗЮМЕ

Түйүндүү түшүнүктөр: маалыматтык-коммуникациялык технологиялар (МКТ), кесипке багыттап окутуу, педагогикалык шарттар, колледж, тейлөө чөйрөсү, даярдык деңгээлдери жана баалоо критерийлери, компетенттүүлүк, мотивациялык.

Изилдөөнүн объектиси: колледждерде кесипке багыттап окутуу системасы.

Изилдөөнүн предмети: колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуунун педагогикалык шарттары.

Изилдөөнүн максаты: колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуунун педагогикалык шарттарын аныктоо жана анын эффективдүүлүгүн эксперименталдык түрдө текшерүү.

Илимий методдор: теориялык методдор (талдоо, салыштыруу, жалпылоо) илимий булактардын жалпы логикалык-методологиялык анализи, эмпирикалык методдор: сурамжылоо жана аңгемелешүү, байкоо, өздөштүрүү коэффициенти жана даярдык деңгээлдерин баалоо методикасы аркылуу аныкталышы, педагогикалык эксперимент.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы колледждерде МКТны кесипке багыттап окутуу боюнча тажрыйбалардын тарыхы жана өнүгүш тенденциялары талдоого теориялык жактан негизделди; колледждерде МКТны багыттап окутуунун педагогикалык шарттары интегративдик, инсанга багытталган окутуу жана компетенттүүлүккө негизделген парадигманын алкагында аныкталып, анын методикалык модели түзүлдү; болочок адистердин кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун теориялык жана практикалык аспектилерин түгөл ичине алган жана аларды реалдуу кырдаалда кесиптик ишмердүүлүккө үйрөтүүгө багытталган «Кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технологиялар» дисциплинасынын окуу-методикалык комплекси иштелип чыкты; МКТны кесипке багыттап окутуунун педагогикалык шарттары эксперимент аркылуу текшерилип, алардын натыйжалуулугу аныкталды.

Изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү: МКТны кесипке багыттап окутуунун илимий педагогикалык негиздери жана жоболору орто кесиптик окуу жайларынын жаңы муундагы Мамлекеттик билим берүү адистиктер боюнча компетенттик негиздеги стандарттарын түзүүгө жана нормативдик документтерди системалаштырууга, ал эми МКТны кесипке багыттап окутуунун педагогикалык шарттары жана методикалык модели колледждердин окуу программаларынын кесипке багыттап окутууда базар экономикасынын талаптарына жооп бере ала турган сапаттуу кесиптик билим берүүгө мүмкүнчүлүк берет. Изилдөөнүн материалдарын орто жана жогорку кесиптик окуу жайларынын окуу процессинде методикалык көрсөтмө катары колдонсо болот.

РЕЗЮМЕ

диссертации Кулуевой Фариды Шабданбековны на тему «Педагогические условия профессионально-ориентированного обучения информационно-коммуникационных технологий в колледжах» на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии (ИКТ), профессионально-ориентированное обучение, колледж, сфера сервиса педагогические условия, уровни подготовки и критерий оценивания, компетенция, мотивационный.

Объект исследования: система профессионально-ориентированного обучения в колледжах.

Предмет исследования: педагогические условия профессионально-ориентированного обучения ИКТ в колледжах

Цель исследования: определить педагогические условия профессионально-ориентированного обучения ИКТ для студентов колледжа и провести педагогический эксперимент их эффективности.

Методы исследования: теоретические методы (анализ обобщение, сравнение), логическо-методологический анализ научно-методических источников, эмпирические методы: анкетирование, беседы, наблюдение, определение уровня подготовки и коэффициент освоения, педагогический эксперимент.

Научная новизна исследования: теоретическое обоснование анализа истории практики и тенденции развития по использованию ИКТ будущими специалистами в колледжах, определены педагогические условия интегративного, личностно ориентированного обучения ИКТ в колледжах в рамках компетентностной парадигмы, создана его методическая модель; проведен широкий анализ технологий профессионально-ориентированного обучения ИКТ в колледжах, разработан УМК по дисциплине «Информационные технологии в профессиональной деятельности», включающий в себе теоретические и практические аспекты формирования профессиональной компетентности специалистов в профессиональной деятельности, направленной на обучение в реальных условиях; экспериментальным путем проверены педагогические условия профессионально-ориентированного обучения ИКТ в колледжах, определена их эффективность.

Практическая значимость исследования. Основы и положения научно-педагогического профессионально-ориентированного обучения с применением ИКТ способствуют при составлении в компетентной основе государственных стандартов среднего профессионального образования нового поколения по специальностям и нормативным документам. Методическая модель и педагогические условия профессионально-ориентированного обучения с применением ИКТ и структуризации учебных программ в колледжах, дает возможность студентам при обучении формировать умения и навыки, а также ориентирует и содействует преподавателям в их дальнейшем качественном профессиональном обучении студентов. Исследованные материалы можно применять как методическую рекомендацию в процессе учебной деятельности среднем и высшем профессиональном учебном заведении.

SUMMARY

of the dissertation on topic «Pedagogical Conditions of the Professional Oriented Training of Information and Communication Technologies in Colleges», presented by Kulueva Farida Shabdanbekovna for a degree of the candidate of pedagogical sciences in the specialty 13.00.01 – the general pedagogics, history of pedagogics and education.

Keywords: information and communication technologies (ICT), vocational-oriented training, college, scope of service, pedagogical conditions, levels of training and assessment criteria, competence, , motivation.

Object of the research: the system of vocational education in colleges.

The subject of the research: pedagogical conditions of the professional focused training of information and communication technologies in colleges

The purpose of the research: to define pedagogical conditions of the professional focused training of ICT for students of college and to make a pedagogical experiment of their efficiency.

The methods of research: theoretical methods (analysis, synthesis, comparison), logical and methodological analysis of scientific and methodological sources, empirical methods: questioning, interviews, observation, determination of the level of training and the coefficient of development, pedagogical experiment.

Scientific novelty of a research: theoretical substantiation of the analysis of the history of practice and development trends in the use of ICT by future specialists in colleges; the pedagogical conditions for integrative, personality-oriented ICT training in colleges within the framework of the competence paradigm are defined; a wide analysis of technologies of vocational-oriented ICT training in colleges was conducted, an educational and methodical complex on the subject “Information technologies in professional activities” was developed, which included theoretical and practical aspects of the formation of professional competence of specialists in professional activities aimed at training in real conditions; the pedagogical conditions of vocational-oriented ICT training in colleges have been experimentally verified, their effectiveness has been determined.

Practical importance of a research: the fundamentals and provisions of the scientific and pedagogical vocational-oriented training with the use of ICT contribute to compiling in competent manner state standards of secondary vocational education of a new generation in the specialties and normative documents. The methodological model and pedagogical conditions of vocational guidance using ICTs and the structuring of curricula in colleges, enables students to form skills in training, also guides and encourages teachers in their further qualitative professional education of students. The studied materials can be applied as the methodical recommendation in the course of educational activity average and highest professional educational institution.

Подписано в печать 20.01.2019 г. Формат 60x84 ^{1/16}.
Бумага офсетная.
Объем 1,5 п.л,

Отпечатано в «Окуу китеби» КАО
г. Бишкек, бул. Эркиндик, 25
Тел.: 0 (312) 62 23 68

